

*Aantal lokale overheden scherpt beleid aan,
Rijk voert maatschappelijke dialoog*

Minder ruimte voor megastallen

Hoewel de biologische karbonade of kipfilet vaker bij consumenten in de winkelwagen belandt, blijft de kiloknaller veruit favoriet. De traditionele boerderij maakt daardoor plaats voor efficiënte bedrijven met stallen tot twee, drie voetbalvelden groot. En soms een verdieping er bovenop. Veel omwonenden vrezen voor stank, landschapsvervuiling en nadelige effecten voor gezondheid en milieu. Een rondgang langs provincies en gemeenten leert dat ieder op eigen wijze met megastallen omgaat, maar steeds vaker strengere eisen stelt.

Tekst: Walter Oudshoorn

In Groningen is de kogel door de kerk. Een boer met plannen voor een nieuw agrarisch bedrijf kan al sinds 2003 niet meer terecht in de provincie, dit jaar wordt in de omgevingsverordening ook uitbreiding van intensieve veehouderijen aan banden gelegd. „Binnen de provincie Groningen is breed politiek draagvlak om de groei af te remmen”, legt gedeputeerde William Moorlag uit. „We hebben een afweging gemaakt tussen intensieve veehouderij en kwaliteit van wonen en recreëren. De komst van megastallen gaat ten koste van toerisme en natuur en geeft teveel overlast voor omwonenden.” Op een plattegrond heeft de provincie exact aangegeven in

welke gebieden bestaande bedrijven wel of niet mogen uitbreiden. De kleur op de kaart is bepalend. In gele gebieden mag het staloppervlak tot maximaal een halve hectare toenemen, in groene gebieden tot driekwart hectare. Rondom woonkernen en natuurgebieden, de witte gebieden, is uitbreiding taboe. Daardoor hebben tweehonderd van de driehonderd varkens- en kippenboeren in Groningen geen uitbreidingsmogelijkheden meer. Een aantal boeren zoekt over de grens naar een nieuwe stek. „In Duitsland gaan ze inderdaad makkelijker om met grote bedrijven”, weet Moorlag. „Langs de A31 van Emden naar Oberhausen vind je

megabedrijven met 350.000 kippen. Als je ruimte zat hebt, dan maak je je daar minder druk over.”

Bedrijven op slot

De gedeputeerde wordt regelmatig door wethouders aangesproken op de gevolgen die het provinciaal beleid heeft voor boerenbedrijven. „Sommige wethouders vinden de provincie te bemoeizuchtig”, vervolgt Moorlag. „Ze verwijten ons honderden bedrijven ‘op slot te zetten’. Ik leg dan uit dat de provincie niet per se tegen schaalvergroting is, maar het moet wel op een duurzame manier gebeuren en op dié locaties waar dat in het landschap past. Groter en efficiënter zijn onvoldoende argumenten.”

Moorlag is gecharmeerd van een initiatief in Ter Apelkanaal. „Daar zijn plannen voor een grote melkveehouderij met een gesloten keten, voer uit de directe omgeving, een mestvergister op het terrein, gebruik van restwarmte en vrije uitloop voor de koeien. Het college gaat de komende periode met alle partijen nadenken hoe we de komst van dergelijke duurzame bedrijven kunnen stimuleren.”

In Limburg hebben gemeenten meer bewegingsvrijheid. „We hebben een vrij ruim beleid voor megastallen in de landbouwontwikkelingsgebieden”, vertelt Léonce Cerfontaine-Lardinois, beleidsmedewerker plattelandsontwikkeling. De landbouwontwikkelingsgebieden (LOG) zijn gebieden in Overijssel, Gelderland, Utrecht, Noord-Brabant en Limburg waar ruimte is gereserveerd voor uitbreiding, hervestiging of nieuwvestiging van intensieve veehouderijen. Met als doel dat bestaande bedrijven die overlast veroorzaken voor hun omgeving in deze dunbevolkte gebieden een nieuwe start maken. In de Reconstructieplannen uit

2004 zijn daarnaast ook gebieden aangewezen waar uitbreiding en vestiging van veehouderijen niet mogelijk is vanwege nabijheid van woongebieden en natuur (extensiveringsgebieden) en gebieden waar landbouw, wonen en natuur naast elkaar bestaan (verwevingsgebieden). Alleen bestaande veehouderijen kunnen in de verwevingsgebieden onder voorwaarden beperkt uitbreiden.

„Gemeenten kunnen in hun bestemmingsplannen aangeven hoe groot intensieve veehouderijen in de LOG’s mogen zijn”, vervolgt Cerfontaine-Lardinois. „Gemiddeld zijn dat bouwblokken van maximaal anderhalf tot drie hectare, maar in gemeente Horst aan de Maas is zes hectare mogelijk.”

1,2 miljoen kippen

Het plan voor een megastal in Horst aan de Maas, die met 1,2 miljoen kippen en 35 duizend varkens de grootste van Nederland zou worden, leidt tot grote onrust onder bewoners. Actiecomité Behoud de Parel probeert de komst van het bedrijf tegen te houden, want het vrees voor nadelige gezondheidseffecten, stank en ruimtelijke vervuiling. Volgens Cerfontaine-Lardinois kan een dialoog met bewoners en ondernemers veel maatschappelijke onrust voorkomen en weg nemen. In de gemeenten Leudal, Peel en Maas en Weert zijn de ervaringen positief. „Een dialoog neemt weerstand weg en leidt tot compromissen waar alle partijen mee kunnen leven. Bijvoorbeeld een maximum aan het aantal nieuwe veehouderijen in een gebied.” Ook de rijksoverheid verwacht veel van maatschappelijke discussies. Staatssecretaris Bleker startte afgelopen mei een dialoog over de gewenste ontwikkeling van de intensieve veehouderij in Nederland (zie kader). Cerfontaine-Lardinois volgt de dialoog op de voet.

.....
In de meeste gevallen bestaan de megastallen uit meerdere, naast elkaar gelegen gebouwen.

Foto: Hollandse Hoogte / Marcel van den Bergh
.....

.....
William Moorlag, gedeputeerde provincie Groningen: „De komst van megastallen gaat ten koste van toerisme en natuur en geeft teveel overlast voor omwonenden.”
.....

„Afhankelijk van de uitkomst kan er behoefte zijn om daar op provinciaal of gemeentelijk niveau verder over te praten.”

De provincies Gelderland en Overijssel zitten qua beleid tussen Groningen en Limburg in. In de LOG's zijn bouwblokken voor intensieve veehouderijen beschikbaar tot maximaal anderhalve hectare in Gelderland, en drie hectare in Overijssel. Uitbreiding in de verwevingsgebieden is beperkt tot respectievelijk één en anderhalve hectare. Fons

Goselink, senior beleidsmedewerker landbouw bij de provincie Gelderland, neemt de term megastallen niet in de mond. „Bij 7.498 vleesvarkens zou het geen megastal zijn en met twee erbij wel? Wat een onzin! Wij voeren geen beleid op aantal dieren, maar letten bij schaalvergroting op kwaliteit, duurzaamheid en gebiedskenmerken. In de basis moet het bedrijf zich netjes aan de wet houden. Grotere veehouderijen beschikken over een integrale omgevingsvergunning gebaseerd op de best beschikbare technieken volgens de IPPC-richtlijn en moeten tevens een milieueffectrapportage opstellen. Daarnaast mag je van een groot bedrijf meer verwachten dan het minimaal vereiste. Zoals investeringen in dierenwelzijn of architectuur, zodat gebouwen bij het landschap passen.”

Ongenuanceerd

Goselink merkt dat sommige Gelderse gemeenten het beleid voor intensieve veehouderijen aanscher-

Megastal: slecht of goed voor mens, dier en milieu?

„De term ‘megastal’ staat tegenwoordig synoniem voor ‘foute veehouderij’”, merkt Jaap van Os, wetenschappelijk onderzoeker bij Alterra, kennisinstituut van Wageningen University. Van Os vindt dat te kort door de bocht. „Megabedrijven zijn niet slechter dan kleinere bedrijven, meestal zelfs beter voor dier en milieu. Net als in andere marktsectoren gaan veehouderijen efficiënter werken, maar landbouwbedrijven moeten blijkbaar kleinschalig blijven. Ik begrijp dat de consument liever een klassieke boerderij ziet waar dieren vrij rondscharrelen, in de praktijk komt daar helaas meer bij kijken.” Jurist Valentijn Wösten, gespecialiseerd in agrarisch omgevingsrecht en adviseur van belangenorganisaties, is het oneens met Van Os. Volgens hem bewandelen de megaboeren een doodlopende weg. „De ene schaalvergroting volgt de andere op. En weer een nulletje erbij: tien jaar geleden ging het om stallen met duizend varkens en tienduizend kippen, tegenwoordig om tienduizend en honderdduizend. Zo ga je niet met dieren om. Bovendien zal Nederland het altijd afleggen tegen het buitenland als het om bulkproductie gaat, al is het maar omdat we hier geen grote lege vlaktes hebben.”

Nederland is niet alleen een dichtbevolkt land, ook de veedichtheid is hoog. Van Os: „Een intensieve veehouderij is in Nederland gemiddeld groter dan in de meeste andere Europese landen. Maar extreem grote bedrijven komen in ons land relatief weinig voor. Een Nederlandse boer die wil groeien moet met zijn nieuwe stal voldoen aan strengere milieuregels en hogere eisen voor dierenwelzijn. Dat is pas rendabel wanneer de productie verdubbelt.” Wösten ziet liever dat Nederland zich op kwaliteit richt in plaats van kwantiteit. „De rondelstal voor legkippen in Barneveld is daarvan een mooi voorbeeld, wees een trendsetter op het gebied van duurzaamheid.

Daarnaast is het essentieel dat onze gigantische veestapel krimpt. Het merendeel van de producten uit de bio-industrie wordt geëxporteerd en de rommel blijft bij ons achter met alle gevolgen voor natuur en milieu.”

Volgens Wösten maken omwonenden zich terecht zorgen om stank, overlast van vrachtverkeer en slechte luchtkwaliteit door uitstoot van ammoniak en fijnstof. „Reken maar na: als een boer zijn veestapel vertienvoudigt, dan nemen ammoniak- en geuremissies navenant toe. Een goede luchtwasser kan de uitstoot van ammoniak met 75 tot 90 procent reduceren, maar met geur lukt dat niet. De milieuwinst wordt direct opgesoupeerd door de groei van het aantal dieren.” Van Os bevestigt dat de lokale situatie verslechtert wanneer een kleine stal één-op-één wordt vervangen door een megastal. „Maar de totale Nederlandse veestapel blijft constant door het dierrechtenstelsel, dus op andere plaatsen verdwijnen meerdere oude veehouderijen door de komst van die ene megastal. De nieuwe stallen hebben betere milieutechnieken, zoals luchtwassers, waardoor op landelijk niveau de uitstoot van schadelijke stoffen daalt. Ook zijn minder vrachtwagens nodig om dieren, voedsel en mest te vervoeren. Uiteindelijk is het milieu dus beter af.”

Naar het effect van megastallen op de volksgezondheid is het nog gissen. Fijnstof en bacteriën veroorzaken mogelijk gezondheidsklachten als astma en bronchitis. Het ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie en het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport laten dit onderzoeken. Een tussenrapportage toont verhoogde concentraties bacteriën aan, of er een verband is met de gezondheidsklachten wordt nader uitgezocht. De definitieve rapportage wordt eind 2011 verwacht.

pen. Zo heeft de gemeente Wijchen vanwege maatschappelijke druk stallen met meer dan één etage verboden. In Overijssel is een burgerinitiatief aanleiding geweest om 'saldere' in 2009 in het provinciale beleid op te nemen. Wanneer een ondernemer een nieuwe intensieve veehouderij in een LOG wil beginnen, dan moet hij zijn oude bedrijf elders in de provincie sluiten. Goselink begrijpt dat bewoners zich zorgen maken als een veehouderij in hun naaste omgeving fors uitbreidt, maar vindt de beeldvorming in de media vaak ongenueanceerd. Zo wordt overheden en bestuurders regelmatig verweten dat ze burgers destijds onvoldoende hebben geïnformeerd over de LOG's. „Tijdens het uitwerken van de reconstructieplannen in 2004 heeft de provincie Gelderland informatiebijeenkomsten georganiseerd en berichten in lokale kranten gezet. Maar kennelijk was het toen voor veel burgers nog een ver-van-mijn-bed-show.” Inmiddels zijn ruim zes jaar verstreken, megastallen zijn weer actueel en staan (ook politiek) ter discussie.

Een provincie waarvan het megastallenbeleid en de maatschappelijke onrust veelvuldig in het nieuws is geweest, is Noord-Brabant. De provincie herbergt de meeste varkens en kippen van Nederland. Sinds vorig jaar laat de provinciale verordening ruimte geen nieuwe megastallen toe en zijn de regels voor uitbreiding aangescherpt. Bouwblokken mogen geen drie, maar maximaal anderhalve hectare groot zijn en stallen met verdiepingen zijn verboden. Fons d'Haens, adviseur buitengebied van gemeente Hilvarenbeek, vindt het nieuwe beleid passen bij de maatschappelijke discussie, hoewel in Hilvarenbeek geen noemenswaardige onrust of overlast is geweest. Hilvarenbeek, gelegen ten zuidoosten van Tilburg, heeft drie LOG's op haar grondgebied: Stille Wille, Strijdhoven en Molenakkers. „Stank is de belangrijkste veroorzaker van overlast, we hebben daarom een gebiedsvisie opgesteld om dat te voorkomen. Nabij woongebieden gelden lagere geurnormen dan in de LOG's.” Bij megastallen spelen volgens d'Haens dezelfde milieuthema's als bij kleinere intensieve veehouderijen. „Bij grote bedrijven komt meer ammoniak en geur vrij, maar een luchtwasser vangt dat grotendeels af. Tijdens een milieucontrole, die normaal gesproken eens per vijf jaar plaatsvindt, wordt gecontroleerd of de luchtwasser goed is onderhouden én of deze aan staat. Uit onderzoek van het Servicepunt Handhaving Noord-Brabant bleek namelijk dat 74 procent van de luchtwassers in 2009 niet aan wet- en regelgeving voldeed en twintig procent uitgeschakeld was.”

Maatschappelijk debat over intensieve veehouderijen

Het aantal megastallen is de afgelopen jaren fors gestegen, Milieudefensie telde er vorig jaar 242 in Noord-Brabant, Overijssel, Limburg en Gelderland. Daarbij is de definitie van Alterra gehanteerd (300 NGE, Nederlandse Grootte Eenheid), wat overeenkomt met 7.500 vleesvarkens, 250 melkkoeien of 220.000 vleeskuikens en een bouwblok van ruwweg één tot anderhalve hectare. De discussie over megastallen verdeelt Nederland. Zo wijst 49 procent de megastallen af en is 42 procent voor, aldus onderzoek van het ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie.

Staatssecretaris Henk Bleker startte afgelopen mei een maatschappelijk debat over de toekomst van de intensieve veehouderij. Burgerpanels gaan op pad en via een internetdialoog discussiëren burgers, organisaties, bedrijfsleven en wetenschap met elkaar (www.dialoogmegastallen.nl). Hans Alders presenteert in september de resultaten van de dialoog. In oktober geeft Bleker zijn visie op de veehouderij, waarin de resultaten van de dialoog worden meegenomen. Afgelopen maart heeft de staatssecretaris op verzoek van de Tweede Kamer aan provincies gevraagd om gedurende de dialoog niet mee te werken aan nieuwe aanvragen waarbij bestemmingsplanwijzigingen nodig zijn voor grote stallen met meerdere bouwlagen. Inmiddels hebben verschillende door milieu- en dierenorganisaties georganiseerde burgerinitiatieven zich negatief uitgesproken. Provincie Noord-Brabant staat toch nog een aantal stallen toe, Utrecht respecteert zijn burgerinitiatief, terwijl Noord-Holland in mei besluit uitbreidingsmogelijkheden te bieden aan bestaande intensieve veehouderijen.

Schitterend buitengebied

Wethouder Heijmans van de West-Brabantse gemeente Steenberghe juicht het strenge Brabantse beleid toe. „Recreatie en toerisme zijn onze speerpunten, we hebben een schitterend waterrijk buitengebied en willen dat zo houden.” De gemeenteraad van Steenberghe heeft een motie aangenomen om al het mogelijke te doen om intensieve veehouderijen te weren, maar aan varkensbedrijf Heense Hoeve moest een bouwvergunning verleend worden omdat het toenmalige bestemmingsplan het bedrijf toeliet. Het huidige bestemmingsplan staat de Heense Hoeve niet meer toe, maar de stallen voor zeventig mestvarkens staan er al jaren. De provincie heeft in 2010 een nieuwe milieuvergunning verleend. Er zijn tientallen rechtszaken over het bedrijf gevoerd, collega-wethouder Van Kesteren lichte hierover in de HandHaving van oktober 2007 zijn hart. De Raad van State heeft echter twee maanden geleden alle bezwaren van de gemeente tegen de milieuvergunning afgewezen. „We hebben nog één laatste troef”, verzucht Heijmans. „De stallen moeten volgens de huidige milieunormen zijn uitgerust met luchtwassers en daar is een omgevingsvergunning bouw voor nodig die de gemeente heeft geweigerd.”